

Tato bohatá krajina živená dvěma monzuny je poseta jedněmi z nejkrásnějších vesnic Indie, které mají starověké kamenné chrámy. Stoupající a zužující se chrámové brány tak tvoří orientační body mezi rýžovými poli.

Tamilnádu

Úvod a mapa **254–255**

Madrás/Čennai

(Madras/Chennai) **256–257**

Projížďka po Madrásu **258–259**

Mahábalipuram (Mamallapuram)
260–261

Chrámová odysea **264–266**

Puduččéri (Pondicherry) **267**

Taňčávúr **268–269**

Tiruččiráppalli (Trichy)

270–271

Vesnické cesty z Tiruččiráppalli

272–273

Madurai **274–275**

Jižní Tamilnádu **276–277**

Horské stanice Tamilnádu

278–281

Další místa v Tamilnádu

282–284

Hotely a restaurace **374–377**

Posvátná kráva s jasně pomalovanými rohy

Propracovaný kólam, rituální vzor vytvářený s použitím barvené rýžové mouky (muggu)

Tamilnádu

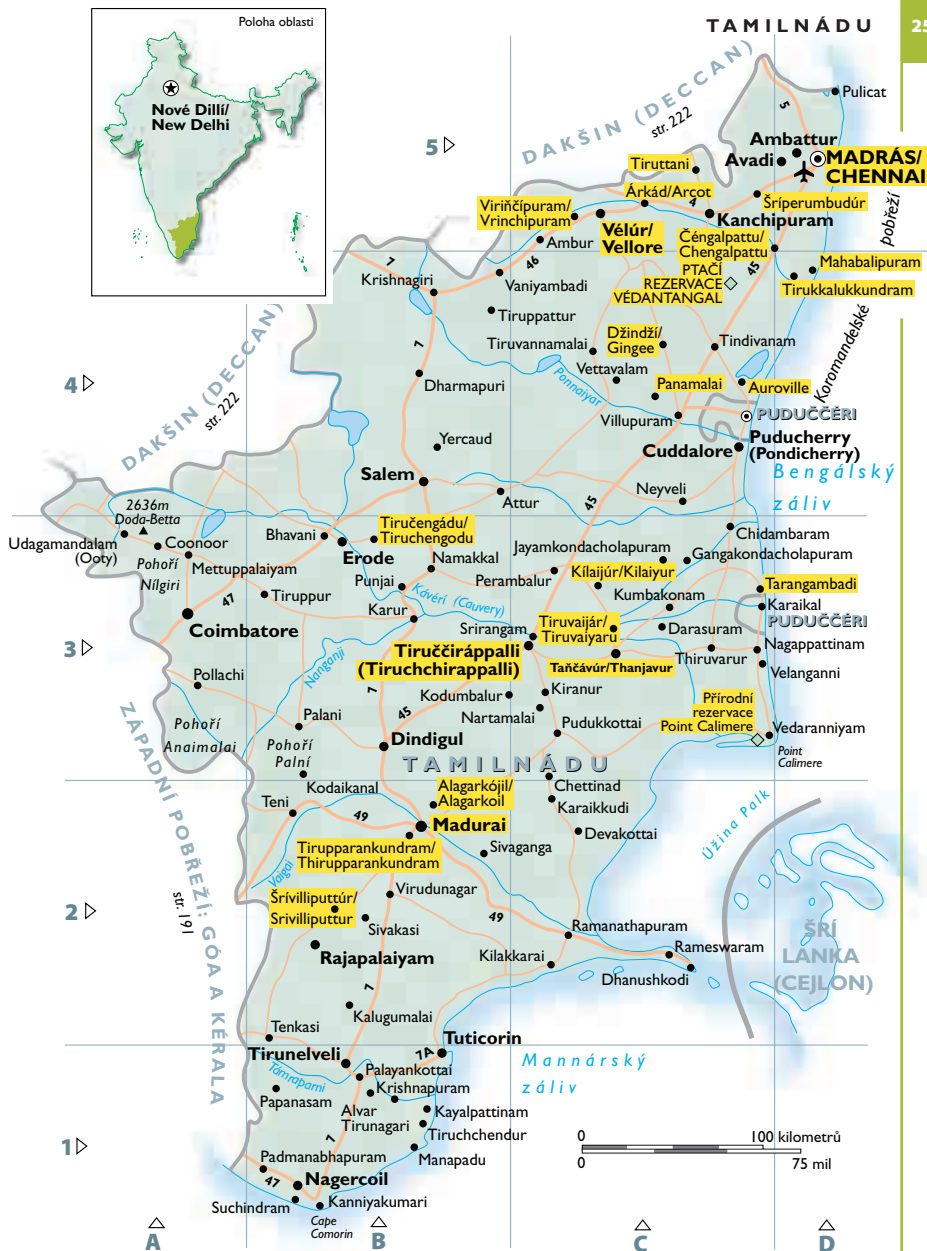
STÁT TAMILNÁDU PULZUJE ENERGIÍ A VITALITOU. U VĚTŠINY JEHO PAMÁtek je dost živo, takže můžete zakusit sílu a ryzost drávidské kultury v obrovských chrámových komplexech přeplněných lidmi (viz str. 262–263). Můžete navštívit Nejvyšší soud v Madrásu postavený Brity a plný právníků. Tamilnádu také představuje silné kontrasty. Rozlehlý maduraiský palác připomíná středověké chrámové město; z Úty na vrcholu kopce stále čiší atmosféra původní britské horské stanice; Taňčávúr si dodnes zachoval zbytky někdejší čólské královské vznešenosti.

Tamilnádu je navíc poměrně kompaktní. Relativně krátké cesty z místa na místo mezi čistými malebnými vesničkami jsou velmi příjemné. Snadno a rychle se dostanete od britské viktoriánské elegance Madrásu k prosté výrobě bronzových odlitků, od slavnostního vzrušujícího tance bharatanátjam ke zvonům a vůním hinduistické bohoslužby, při které pomáhá chrámový slon. Tamilnádu vám bezpochyby zprostředkuje nejsnazší uvezení do Indie.

Podívejte se na mapu a pochopíte proč. Tamilnádu zabírá téměř celý jižní cíp poloostrova. Na východě omývají vlny Bengálského zálivu písčité pláže Koromandelského pobřeží, které po celá staletí zprostředková-

valo mezinárodní obchody a kulturní výměnu s Východem i Západem. Na západě tvoří hranici Tamilnádu s Kéralou a Karnátakou strmé a kamenité hory Západního Ghátu. V severních horách Nílgiři se choulí britské horské stanice. Anamalaiské (Sloní) hory jižně odtud jsou směsí hustého lesa a sameťově jemných čajových zahrad. Ještě dále na jih v pohoří Palni leží další čajové zahrady a horská stanice Kodaikanal. Všechny řeky tak tečou na východ, včetně velké Kávéri (Cauvery), nejposvátnější řeky jižní Indie (viz str. 265).

Říše Pallavů, Čólů a později Pándjů podporovaly typickou a vysoce kultivovanou tamilskou kulturu již od 7. stol. I přes několik

zásahů Mughalů a Britů se do dnes zachovaly pamětihodnosti a kultura tohoto prosperujícího, kulturně bohatého, tradičního, ale zároveň dynamického a moderního státu.

Hlavní město Tamilnádu, Madrás, bylo v roce 1996 přejmenováno na Čennai. Jeho hospodářství kombinuje historicky důležité plodiny jako rýže (viz str. 266), cukrová třti-

na a bavlna s natolik úspěšným vývozem obchodních a průmyslových produktů, že Tamilnádu má v současnosti největší růst investic do průmyslu ze všech svazových států Indie – dokonce vyšší než Maháráštra. Jak se dá očekávat, je tu vysoká gramotnost a státní jazyk tamilštinu doplňuje častěji znalost angličtiny než hindštiny. ■

Pohled na úspěšné město
Madrás se širokými ulicemi, exotickou siluetou a v dálece s přístavními jeřáby a Bengálským zálivem

Madrás/Čennai (Madras/Chennai)

ROZLEHLÉ POBŘEŽNÍ HLAVNÍ MĚSTO STÁTU TAMILNÁDU se nachází v severním cípu státu, na jih od obrovského přístavu. S populací asi šesti milionů obyvatel tvoří čtvrté největší město Indie, ale díky přímořské poloze a poměrně velké rozloze jsou procházky po jeho centru příjemné.

Je tu skutečně mnoho věcí k vidění, ať už se budete procházet krásnými ulicemi nebo si užívat rušné pláže. Madrás vás také dobře připraví na vnitrozemské toulky po chrámech svými představeními bharatanátjam (viz protější strana) a malými, ale výjimečnými muzejními sbírkami. Takže i když se rozhodnete vyhnout městu a raději relaxovat v plážovém hotelu na jihu, zaslouží si Madrás nejméně jednodenní nebo raději dvoudenní návštěvu.

Město založil na řekách Kúvam a Adjár v roce 1639 britský obchodník Francis Day; místo si vybral kvůli levné místní bavlně. Navzdory divokému příboji a nepřítomnosti přístavu, které způsobovaly ztrátu mnoha nákladů na malých lodích, Madrás velmi rychle rostl. V roce 1644 si tu

Východoindická společnost postavila opevněnou základnu a získala pracovní sílu asi 400 tkalců pracujících v okolních vesnicích. Textilní obchod je v Madrásu živý a důležitý dodnes, stejně jako kožedělný a automobilový průmysl. V roce 1688 Jakub II. (vládl 1685–1688) udělil statut města, první v Indii, sídlu, které mělo v té době okolo 300 000 obyvatel (v Londýně, tehdy zdaleka největším evropském městě, jich bylo 575 000). Město se brzy rozdělilo na dvě části: oblast kolem pevnosti sv. Jiřího obývanou Evropany a indický Madráspatnam (tzv. černé město), přejmenované později na Georgetown na počest návštěvy krále-císaře Jiřího V. roku 1911.

V roce 1740 byl britský obchod v Indii tak silný, že představoval

Madrás, Tamilnádu

📍 255 D5

Indická turistická kancelář

✉ Anna Salai 154

☎ 044-8524295

🕒 Zavřeno v sobotu
odpoledne a v neděli

Státní turistická

kancelář

www.tamilnadutourism.org

📍 Wallajah Road 2

☎ 044-25638358

Tipy pro návštěvníky

Kvůli silným proudům je plavání v Madrásu nebezpečné.

10 % britského státního příjmu a byl hlavní příčinou londýnského georgiánského bohatství a prosperity.

Velká část tohoto obchodu prošla přes Madrás, který zůstal centrem britského vlivu v Indii až do roku 1772, kdy se Britové přesunuli do Kalkaty (viz str. 289). Zbohatlí obchodníci vystavěli slavné štukované domy mimo stěny pevnosti a zajistili, aby jejich zesnulí blízcí byli pochováni u krásného kostela sv. Marie v pevnosti.

Madrás byl uvolněným, elegantním, třpytivým zahradním městem, které ochlazovalo mořský vánek. Francouzi ho obsadili v letech 1746–1749, ale mladý generál Robert Clive je porazil v bitvě u Arcotu v roce 1751 a potvrdil tak vedoucí postavení Britů v jižní Indii. V Bengálsku bylo potvrzeno vítězstvím v bitvě u Palásí v roce 1757 (viz str. 315). I když se britské centrum přemístilo do Kalkaty, Madrás zůstal důležitým městem. Aby dodal madráské prezidencii promenádu, která by byla hodná svého umístění, vybudoval guvernér Grant Duff (1881–1886) krásnou, 5 kilometrů dlouhou **Marinu**, která vede přímo po nábřeží. Brzy

bylo klasické město vyzdobeno řadou působivých nábřežních indo-saracénských budov, z nichž některé navrhli Robert Fellowes Chisholm a Henry Irwin. Dnes je Marina jednou z nejkrásnějších městských promenád, kterou milují i místní obyvatelé; přicházejí se sem ve večerním chladu projít, popovídat si a pojist čerstvé upečenou rybu, nebo se jen ochladit dováděním ve vlnách. ■

Ozdobně oblečená a namalovaná žena předvádí tradiční tamilský chrámový tanec, bharatanátjam

Bharatanátjam

Je to pravděpodobně nejstarší klasický indický tanec, který vznikl v chrámech Tamilnádu jako forma bohoslužby a dnes prožívá velkou renesanci. Ženy předvádějí sólový tanec, který začíná *alarippu*, symbolizujícím odhalení těla, jež se tak nabízí bohům. Následuje *nritta* (vlastní tanec), při kterém tanečnice pomocí kombinace určitých výrazů tváře, rukou, těla a tance vykládá báseň zpívanou *natuvangari* (průvodcem) za doprovodu hudebníků. Nejdůležitější je rytmus, ještě zdůrazněný, když

tanečnice odpovídá na hudbu dupáním, při kterém se rozezní zvony na jejich kotnicích. Rituál zasvěcení tanečnicka probíhá před božstvy ve velkých chrámech jako Čidambaram (viz str. 265). Pravidelná představení v Madrásu najdete v mnoha *sabbách*, uměleckých společnostech, a na dalších místech. Během Čennajského festivalu během prosince až ledna probíhá více než 500 představení tance a klasické hudby; podrobnější informace vám poskytnou turistické kanceláře. ■

Projížďka po Madrásu

Tato projížďka je naplánována podle současného madráského systému jednosměrných ulic a dobře vás uvede do města. Než začnete, vychutnejte si procházku po krásné pláži – možná si ji po prohlídce města ještě zopakujete.

Začněte návštěvou **katedrály San Thome** (1547, 1896), kde jsou pochovány pozůstatky sv. Tomáše Apoštola. Věří se, že přišel do Indie z Palestiny v roce 52 a byl tu v roce 78 zabit. Okolo 1 100 svatých pozůstatků bylo převezeno do vnitrozemí a byl postaven nový kostel, pravděpodobně perskou křesťanskou komunitou. Stojí v Mailáppúru, někdejší tamilském přístavu, kde v roce 1522 vznikla portugalská kolonie. Nedaleký **chrám Kapáléšvara** ožívá díky mnoha svátkům, zpěvům a rušným trhům.

Nadšenci si mohou udělat malou okliku na jihozápad k **hoře sv. Tomáše**, kde byl svatý Tomáš údajně ukamenován k smrti.

Starý vojenský tábor leží nedaleko a ukrývá mnoho starých madráských domků s rovnou střechou; vraťte se přes závodní dráhu a **Rádžbhavan** (1817), původní sídlo vlády postavené pro sira Thomase Munroa.

Cesta vede po Marině přejmenované na **Kamaraj Road**, okolo skupiny viktoriánských budov, které jsou stejně působivé jako ty v Bombaji. Cestou kolem nich zastavte u kruhového **domu Vivékánand** (1842), který kdysi býval ledárnou, kde ledařská firma Tudor skladovala kostky ledu dovezené z Ameriky; dále je tu **Univerzitní zkoušková síň** v Lutyenově stylu a **Presidency College**. Její starší část navrhl Chisholm (1882) s použitím směsi francouzské a italské renesance a různých místních detailů.

Přesuňte se k **Veřejné vodárně** (1870), **Paláci Chepauk** (1768) s pozdější Chisholmovou věží (1870), postavenému pro anglofilního Navába z Karnátaky, a k Chisholmovu univerzitnímu **Senátnímu domu** (1873). Tentokrát architekt využil goticko-saracénský styl s barevnými kameny a arkádami. Před budovou stojí socha ke Zlatému výročí královnyn-císařovny Viktorie (1887). Ta spolu s Chantryho bronzovou jezdeckou sochou populárního sira Thomase Munroa (1839) přežila čistku památek rádze po vyhlášení nezávislosti; uvidíte ji po pravé straně, až přejdete řeku Kúvam.

Skupina ctížádostivých advokátů před velokolepým Nejvyšším soudem v Madrásu

Pokračujte na sever k **pevnosti sv. Jiří** (1644), jejíž stavba začala v roce 1644. Pokračujte pěšky nebo autem ke **kostelu sv. Marie** (1678–1680), duchovnímu srdci starého Madrásu a nejstaršímu zachovanému anglickému kostelu východu. Uvnitř se podívejte na původní složité vyřezávanou tyčkovou balustrádu galerie a černou křtitelnic z pallavamské žuly, kde křtil své dcery Job Charnock, který později založil Kalkatu. Úžasná sbírka pohřebních památek obsahuje několik výtvorů Johna Flaxmana a Johna Bacona. Elihu Yale (guvernér 1687–1692) se tu oženil a později se stal mecenášem univerzity v Yale.

Teď si všimněte kontrastů: krásné indo-saracénské budovy **Nejvyššího soudu** (1888–1892) navrhl J. W. Brassington, později je předělal Irwin a J. H. Stephens. V horním patře najdete vedle sochy Šrí T. Muthusvámiho Ajjara, prvního indického soudce, veřejné soudní síně s krásné barevnými okny a dlaždicemi. Nakonec jedte kolem gotických arkád **Hlavního nádraží** (1868–1872), kde po pravé straně najdete **kostel sv. Ondřeje** (1818–1821), považovaný za nejkrásnější klasicistní kostel v Indii; kruhový interiér má původní mřížkové dveře a rákosové lavice.

Hotel Connemara ⑧ nabízí k obědu skvělý výběr místních jídel. Informace o místních tanečních představeních můžete získat v turistické kanceláři na blízké ulici Anna Salai.

Komplex Vládního muzea ⑨ (zavřeno v pátek), také vzletně nazývaný Pantheon, je výjimečný a zaslouží si celé odpoledne. Byl založen v roce 1851 a skládá se ze tří hlavních částí: kamenných plastik, včetně soch z Amarávatí v horním patře, bronzových výrobků, mnohdy z čolských chrámů, a hudebních nástrojů, fotografií a čtítjarských plastik. ■

▲ Viz regionální mapu str. 255

▶ Katedrála San Thome

🚶 Asi 6 km

🕒 Nechte si celý den, možnost oběda viz výše

▶ Komplex Vládního muzea

NENECHTE SI UJÍT

- Procházka po Marině
- Kostel sv. Marie
- Komplex Vládního muzea

Během venkovního chrámového svátku předvádějí bráhmani rituál před chrámovým božstvem, sledování věřícími

Mahábalipuram (Mamallapuram)

VELKÉ JESKYNĚ, SKÁLY, VYTESÁVANÉ BALVANY, VLYSY a monolitické chrámy svědčí o někdejší důležitosti Mahábalipuramu, přístavního města Pallavů, první velké dynastie jižní Indie. Jejich královské hlavní město bylo v Káňčipuramu (viz str. 264–265).

Mahábalipuram

 255 D4

Turistická kancelář

 Severní konec vesnice

 Zavřeno v sobotu a v neděli

Tipy pro návštěvníky

Je tu mnoho věcí k vidění, obvykle velmi vysoké kvality. Proto začněte časně ráno a odpočínáte si v kavárně nebo hotelu.

Dynastie Pallavů to dotáhla z místních velmožů až na panovníky bohatého impéria, kteří věřili ve svůj božský původ a v rámci hinduistické tradice spojovali své předky s Brahmou. Jejich drávidská říše se rozkládala přes současnou území státu Tamilnádu až k Dakšinu; opakovaně vznikaly konflikty s ranými Čalukjovci z Bádami (viz str. 234). Pallavové vytvořili koncept, který Tamilnádu využíval po staletí a který se stal základem vesnické a chrámové kultury známé jako drávidská. Podporovali zemědělství, aby zvýšili produkci i daně. Hlavní plodinou a zároveň plátdlem byla rýže, ale pěstovaly se tu

i kokosové ořechy, manga, banány, bavlna a sezam. Každá vesnice si postavila vlastní cihlovou nádrž jako základní zdroj vody. Daně byly uvaleny na všechno a všechny, od svatebních hostin až po listonosě; osvobození byli pouze královští dvorní tkalci.

Památky v Mahábalipuramu jsou nejstaršími památkami Tamilnádu. Většinou se datují do 7. a začátku 8. stol. a ukazují na neúnávnou touhu po experimentech; mnohé chrámové plastiky jsou skutečnými skvosty. Nejlepší doba na jejich návštěvu je brzy ráno, odpočinout si můžete v kavárně.

Za vlády politicky mocného Mahéndravarmana I. (vládl 600–630), dramatika a básníka, který konvertoval z džinismu na šivismus, byly vytesány některé nejranější jeskynní chrámy. Po něm nastoupili na trůn Mámalla (vládl 630–668) a Rádžasinha (vládl 700–728).

Je tady výběr opravdu nádherných památek. Začněte prohlídkou tzv. **Tygrí jeskyně**, kterou najdete mezi stromy asi 1,5 km severně od vesnice. Obrovský kámen tu byl vytesán do tvaru malé arkády, obklopené divoce vyhlížejícími obličejí, které připomínají masky (*jaľi*), a dvěma slony. Po cestě najdete další raný chrám, maličkou svatyní se střešou z kokosových listů. Vedle ní v písku se nachází řada vztyčených kamenů otočených k východu, jejichž původ sahá do doby prehinduistického uctívání přírody.

Ve vesnici vylezte na kopec za centrem a najdete **jeskynní chrám Varáhy**. Interiér plný ohromné, statné a energii vyzařující sochy: Varáha zvedající Bhúdeví (nalevo), Trivikrama (napravo), Lakšmí a Durga na zadní stěně.

Zpět v centru vesnice leží dvě lahůdky: první, nazývaná **Ardžunovo pokání**, je pozoruhodná část vytesávaného reliéfu nejvyšší kvality, jehož složitá promyšlená kompozice pokrývá asi 15 metrů skalního průčelí. Řemeslníci ho obohatili prací s jemným tvarováním a pečlivě propracovanými detaily, směsí naturalismu se stylizací a využitím puklin ve skále. Dnes se plastika považuje buď za kajícího se Ardžunu (stojícího na jedné noze), nebo za mudrce Bhagírathu, jak přemlouvá Šivu, aby přijal Gangu do svých bohatých kadeří. Hned vedle najdete **Krišnovu svatyní**, na jejíž zadní stěně je jemný pastýřský výjev Krišny, jak chrání *gópí* pod horou

Góvardhanou, kterou nadzvedl jako deštník; všimněte si plastiky farmáře dojícího krávu.

Pokračujte kolem kamenických dílen a vyjděte po schodech k **chrámu Mahišámardini**, jehož skulptury na zápraží jsou ještě větším mistrovským dílem: Višnu spí na hadovi (nalevo) a Durga zabíjí démona s buvolí hlavou (vpravo).

Za vesnicí v písku stojí osamělé **Paňča ratha**, pět monolitických chrámů – obrovských balvanů vytesaných do podoby chrámů. Jejich jména nejsou důležitá, zato různost jejich tvarů a jejich plastiky svědčí o nesmírně tvůrčím období. Všimněte si zvláště nejvyššího a nejsložitějšího triumfálního vozu (*ratha*), na jehož sochách je již rozpoznatelná ikonografie; jižní strana zobrazuje Šivu s královským patronem Mámallou.

Počátkem 8. stol., po vzniku těchto jeskyní a monolitických chrámů, byl v Mahábalipuramu postaven **Pobřežní chrám**. Ten je spolu s chrámem Kailásanátha v Káňčipuramu první významnou chrámovou budovou v Tamilnádu a určuje základní podobu drávidských chrámů (viz str. 262–263). ■

Část reliéfu Krišnovy svatyně v Mahábalipuramu, na kterém farmář dojí krávu

Chrámý drávidského slohu

Chrámý v Tamilnádu postavili vesničané jako svá náboženská, sociální, kulturní a politická centra – tuto pozici si mnohé chrámý udržují dodnes. Projekty financované králem nebo místními bohatými lidmi vytvářely (a dodnes vytvářejí) tisíce pracovních míst. Chrámý zůstávají základem komunit v Tamilnádu.

Každý chrám dodržuje základní strukturu. Skrz vnější obvodovou zeď vede jedna hlavní brána (*gópura*) do předsíně (*antarála*), sloupové síně (*mandapa*) a vnitřní svatyně. *Mandapa* a svatyně mají stoupající věžovitou nástavbu (*vimána*). Jednotlivé prvky tvoří linii, takže věřící postupují od otevřených prostor a jejich temperamentních symbolických soch do stále tmavšího, tajemného a prostého lůna svatyně.

Mnoho chrámů bylo založeno v období Pallavů a Čólů a poté rozšířeno panovníky Vidžajanagaru a Pándji. Někdy se dodatečně přidávaly svatyně pro druhy nebo rodiny hlavního božstva. Například chrám Šivy mohl být rozšířen o svatyně jeho manželky Párvatí a jejich synů Ganéše a Kártikéji. Někdy se také přidaly zvláštní *mandapy* pro tanec nebo mimořádné svátky. Okolo centrální části se dostavovaly administrativní místnosti, vybavení na vaření, ložnice pro rostoucí počet chovanců chrámu a knihovny ke studiu. Také byly zapotřebí skladovací prostory pro sváteční triumfální vozy a pro kokosové ořechy, cukr, květiny a koření prodávané v chrámu věřícím jako obětiny během *púđži* (bohoslužeb). Toto uspořádání můžete dodnes vidět v mnoha chrámech.

Jak se chrámý zvětšovaly, stavěly se také další a vyšší zdi, aby se zvětšil prostor pro budovy a aby byly ochráněny rostoucí poklady před útoky nenasytých muslimských armád. Chrámý v Tiruččirappalli a Madurai

Tento poutník si potřel čelo a paže popelem na znamení pokání.

mají několik soustředných zdí a stále fungují jako kompletní města. Tyto pozdější zdi, jejichž vrcholy se často zdobily vyobrazeními býka Nandího (Šivo-va jízdního zvířete), mají *gópury* s vyššími a vyššími střechemi ve tvaru pyramid, pokryté plastikami božstev hinduistického panteonu. To bylo opatření pro nejvyšší kastu – nedotknutelné, kteří neměli přístup do chrámu, a proto se modlili při pohledu na *gópury*. Kvůli nim a také kvůli starým a nemocným lidem se v době mno-

ha svátků vozilo chrámové božstvo okolo vesnice na pracně vyřezávaných dřevěných triumfálních vozech (*ratha*).

Místní lidé využívali chrámý nejen k uctívání božstev. Jejich vášnivá zbožnost rostla a podporovala vznik velké náboženské poezie, hudby a tance *bharatanátjam* (viz str. 257) a legendárního tkaní hedvábí na oděni pro božstva. Místní chodili do sanskrtské školy v chrámu, později tu obchodovali, sjednávali si schůzky a také oslavovali. Dnes tady hinduisté mohou vykonat speciální *púđžu* před dlouhou cestou, otevřením obchodu nebo po získání dobré práce. V minulosti se do chrámů předávaly veškeré příjmy vesnic – nápisy okolo chrámů jsou často záznamy o takových darech. V současnosti někteří zámožní hinduisté přispívají na zvláštní *púđži*, opravy nebo jídlo pro chudé. Rodina Birlů, bohatých průmyslníků, dokonce poskytl prostředky na několik úplně nových chrámů. ■

Chrám je dodnes centrem každodenního života; kolem kánčipuramského chrámu panuje čilý ruch (nahore), zatímco před chrámem Mínákši v Madurai zabírají místa prodavači (dole)

Tato chrámová socha koně, který se vzpíná a drtí nepřítel, pochází z doby Vidžajanagaru; symbolizuje vítězství dobra nad zlem, hinduistů nad muslimy

Chrámová odysea

TENTO VÝLET Z MADRÁSU DO TAŇČÁVÚRU VEDE K NĚKOLIKA z mnoha slavných chrámů; některé jsou dnes prázdné, jiné fungují stejně již po několik staletí.

KÁŇČIPURAM (KANCHIPURAM)

Toto je jediné ze sedmi posvátných měst, které je zasvěceno jak Šivovi, tak Višnuovi. Káňčipuram obohatili vládci rodu Pallavů (viz str. 260), kteří ho učinili svým hlavním městem. Čólové, panovníci Vidžajanagaru a Nájakové ho ještě překráslili. Dnes má toto rušné město 72 km jihovýchodně od Madrásu asi 50 fungujících

chrámů, jejichž rituály napomohly vzniku jednoho z nejvýznamnějších center tkání hedvábí v jižní Indii. (Hedvábí si můžete koupit tady, ale větší výběr a nižší ceny jsou ve velkých městech.)

Budovy v sobě zahrnují tisíciletou uměleckou i náboženskou činnost. Začněte u jednoduchého pískovcového **chrámu Kailásanátha** z 8. stol. (kilometr na západ od centra města), který je nejkrás-

Káňčipuram

 255 C5

nější stavbou pallavského vládce Rádžasinhy a je zasvěcen Šivovi jako pánu hory Kailás, která je jeho domovem. Uvidíte tu celou škálu vyobrazení Šivy. **Vaikunthaperumálův chrám** z konce 8. stol. stojí východně odtud, poblíž železniční zastávky. Postavil ho Nandivarman II.; chrám má jednu *mandapu*, která vede do tří svatyní zasvěcených Višnuovi v podobě kance a lva. Sochy na zadní stěně zobrazují výjevy z historie Pallavů.

Pozdější **chrám Ěkámbaréšvara** (většinou 16. a 17. stol.) zasvěcený Šivovi jako pánovi mangovníku leží severně od centra a je největším chrámem ve městě; v roce 1509 ho postavil vládce Vidžajanagaru Kršnadévarája. Chrátová *gópura* se tyčí do výšky 58 m a vede ke stejné velké *mandapě* a chodbě. **Chrám Varadárádži** ze 12. stol. (3 km jihovýchodně od města) obohatili panovníci Vidžajanagaru o pracně zdobené sloupy s višnuistickou ikonografií a výjevy vzpínajících se koní.

Z KÁŇČIPURAMU DO ČIDAMBARAMU

Jakmile opustíte Káňčipuram, ocitnete se na venkovské cestě.

Cestou do Mahábalipuramu leží **Uttarammur** se dvěma krásnými chrámy pozdních Pallavů, postavenými Dantivarmanem (vládl 796–817). Chcete-li vidět více pallavských památek, můžete strávit velmi klidný, ale dlouhý den na venkově ve vnitrozemí. Jinak jedte rovnou dolů do Puduččéri (viz str. 267).

Zřídka navštěvovaný rány jeskynní chrám v **Mandagappatu** poblíž Džindži nese nápis, který se zmiňuje o Mahéndravarmnovi I. (vládl 580–630). Pokračujte do velkého, ale jasně uspořádaného **chrámu Arunáčaléšvara** (16.–17. stol.) v **Tiruvannámali** (*významný svátek se tu koná v listopadu–prosinci*), kde je uctíván Šiva jako Pán východních hor. Cestu zakončete u chrámu na vrcholu kopce v **Panamalai** (počátek 8. stol.), 30 km na východ.

Z ČIDAMBARAMU DO TAŇČÁVÚRU

V **chrámu Natarádži** (12. až 13. stol.) v Čidambaramu jako by se každý den konala slavnost. Natarádža je Šiva jako vesměrný tanečník, nejoblíbenější forma Šivy u Čólů. Pokuste se dorazit včas, abyste viděli rušnou a složi-

Čidambaram

255 C3

Turistická kancelář

Čidambaram

www.tamilnadutourism.org

Vedle Hotelu T. T. D.

C. Tamilnádu,

Railway Feeder Road

Tipy pro návštěvníky

V Kumbhákónamu ani v Káňčipuramu nejsou turistické kanceláře. Detailní mapu Káňčipuramu můžete získat v Hotelu T. T. D. C. Tamilnádu. Příjemným způsobem, jak si důkladněji prohlédnout chrámy, je půjčit si jízdní kolo.

Řeka Kávéri (Cauvery)

Nejposvátnější řeka jižní Indie pramení v Karnátace a přináší svou životadárnou vodu do Tamilnádu. Tady se její delta využívá k intenzivnímu pěstování rýže; poté se řeka vlévá do Bengálského zálivu. Pro Indy na jihu země je Kávéri stejně důležitá jako Ganga a jejich březích najdete mnoho chrámů a zvláštních *ghátů* pro pohřební obřady; chrám Ranganáthasvámiho v Tiruččirápalli zabírá celý ostrov.

Díky dvěma monzunům, v červenci a v listopadu, má řeka

obvykle bohatý proud. Přesto vlády Karnátaky a Tamilnádu vedou spory o tom, kolik vody smí každá z nich odčerpat. To není nic nového; v historii využíval Tamilnádu řeku ve svůj prospěch. Aby mohly sponzorovat umění, zavedly zemědělské administrativní jednotky zvané *nádu* (odtud jméno státu Tamilnádu) účinnější zavlažování, které vedlo k výnosnějšímu zemědělství. Rýžová pole poskytla teď tři roční sklizně místo dřívějších dvou a vznikala nadbytek rýže, která byla nejlukrativnějším vývozním artiklem. ■

Farmář natřel svým drahocenným býkům rohy jasnými barvami na svátek Pongal

tou hlavní ranní půdzu – obvykle kolem 9.30; obratné vedení a dary poutníků činí z tohoto chrámu jeden z nejbohatších v Indii.

Potom si prohlédnete bludiště síní a chodbe, většinou postavených v době Čólů; nevynechte plastiky tanečních pozic stylu bhataranátjam na vnitřních stěnách hlavních bran.

Cesta k evokativně pojmenovanému **Gangakondačólapuramu** vede vnitrozemím přes vesnice, které prosperují díky domácí výrobě provazů. Můžete si udělat přestávku a podívat se, jak se řemeslo provádí. Pak, zdánlivě na konci světa, přijedete ke zdi bez oken, která obklopuje **chrám Brihadíšvara**. Postavil ho Rádžénra I. (vládl 1012–1044) ve svém novém hlavním městě. Chrám oslavoval jeho vítězná tažení do východní Indie až k řece Ganze a měl překonat taňčávúrský chrám Rádžén-

drova předchůdce Rádžarádži I. Svědectví o rozsahu Rádžéndrova města podávají už jen názvy několika vesnic (v překladu „stanoviště hlídky“, „výrobci ohňostroju“ apod.) a cihlové sutiny; chrám je však dostatečným dědictvím. Je nádherný, ačkoliv není ani velký, ani složitý: jeho krása spočívá v monumentální jednoduchosti a výtvorech sochařů. Velké desky vně svatyně, většinou se Šivou, obsahují jednu velkolepou kompozici Šivy, jak věnčí Čandésu.

Odtud je jen kousek cesty do **Kumbhakónamu**, rušného starobylého náboženského centra mezi břehy Kávéri a jejího přítoku, Arasalaru. Najdete tu výrobce bronzových předmětů, tradiční obchodníky se zlatem a šperky a samozřejmě chrámy. Rituálním centrem města je **nádrž Mahámakam**, kde každých dvanáct let probíhají slavnosti (nejbližší v roce 2016). Nejkrásnější chrám najdete mimo město na druhém břehu Arasalaru v **Darasuramu**; tady stojí pravděpodobně nejkrásnější budova pozdních Čólů, chrám Airávatéšvara (polovina 12. stol.). Kompaktní stavbu chrámu, postaveného Rádžarádžou II. (vládl 1146–1172), pokrývají sochy. Odtud se klikatí cesty přes rýžová pole a vesnice do Taňčávúru (viz str. 268–269). ■

Nepostradatelná rýže

Navštívíte-li jižní Indii začátkem ledna, budete svědky Pongal, svátku sklizně rýže. Farmáři umyjí býky a pomalují jim rohy. Ve sváteční ráno uvaří každá rodina ve vesnici nově sklizenou rýži za komplikovaných rituálů. Když rýže přeteče, je to *pongál*, znamení bohaté následující sklizně.

V této oblasti znamená rýže víc než základ stravy a hospodářství; je nezbytnou součástí života. Než

jde dítě do školy, provádí se rýžový obřad pro Sarasvatí, bohyni vědomostí. Nevěsta si přináší misku rýže do nového domova jako symbol plodnosti a blahobytu. Truhlíci rodina nabízí rýžové kuličky během obřadu *šráddha*, aby pomohla duši nalézt mír. Po celém státě můžete vidět *kolamy*, složité vzory z rýžového prášku, které vyrábějí ženy, aby přinesly prosperitu, štěstí a vyhnaly ze svých domů černé mravence. ■

Puduččéri (Pondicherry)

ASI STO LET POTÉ, CO PORTUGALCI ZAČALI OBCHODOVAT na východním pobřeží, objevili se Angličané, Holanďané a Francouzi. Francouzi v roce 1672 koupili půdu od sultána z Bídžápuru a o dva roky později založil François Martin obchodní středisko. I když se Puduččéri jednou zmocnili Holanďané a několikrát Angličané, markýz de Duplex, který snil o francouzské říši v Indii, obnovil její prestiž a John Law postavil město s pravoúhlým půdorysem (1756–1777), které se dochovalo dodnes. Po vyhlášení nezávislosti se Francouzi snažili udržet svá území a vzdali se jich až v roce 1954. Dnes tu žije okolo 14 000 francouzských občanů.

Můžete strávit příjemný den toulkami po pustých ulicích starého centra; půjdete-li kolem starých koloniálních domů s okny opatřenými žaluziemi, pocítíte atmosféru francouzských koloniálních dob. Začněte na hlavním náměstí. **Dupleixova socha** (1870) stojí poblíž zářivě bílého francouzského koloniálního domu **Rádžnivas** (1752), který si nechal Duplex postavit jako svůj palác. (Vždy při západu slunce zde uvidíte krátký, ale nádherně formální obřad.) Na druhé straně náměstí stojí **Puduččérijské muzeum** v bývalé francouzské Vládní knihovně; najdete tu spoustu nejrůznějších starých kousků, včetně Duplexovy postele.

Dole na nábřeží před vchodem na přístavní hráz uvidíte osm pilířů z Džindží a sochu Mahátmy Gándhího. Jižně pak stojí socha Johanky z Arku, **Église de Notre Dame des Anges** (1855) a na protějším hřbitově hrobka podnikavého Duplexova nástupce, markýze de Bussy (1785).

Severně od nábřeží na Rue de la Marine stojí **Centrum Šrí Aurobinda**. Šrí Aurobindo Ghoš (1872–1950), Bengálec vzdělaný v Cambridge, sem odešel cvičit jógu. Se svou žákyní, Pařížankou přezdívanou Matka (1878–1973), tady založil *ášram*. V roce 1968 založila Matka blízké futuristické město Auroville, navržené fran-

couzským architektem Rogerem Angerem. Za rohem najdete fascinující **továrnu na ruční papír** (*zavírá v 15.00*). Do **Auroville** (viz str. 282) se denně pořádají výlety.

Nakonec se podívejte, je-li pro veřejnost otevřen dům autora deníků z 18. stol., Ánandy Rangapilláie, jednoho z Duplexových chráněnců. Jeho dům č. 69 na Rue Rangapillai mísí indické a francouzské koloniální styly. ■

Puduččéri

📍 255 C4

Turistická kancelář

Puduččéri

www.tourism.pon.nic.in

✉ Goubert Salai

☎ 0413-2339497

Muzeum v Puduččéri

🕒 Zavřeno v pondělí

Krásný kostel

Svatého srdce

Ježíše na South

Boulevard

Dvě volská
spřežení jedou
přes neobvykle
prázdný dvůr
velkého chrámu
Brihadíšvara

Taňčávúr

ŽIVOT V TOMTO MALÉM KLIDNÉM MĚSTĚ SE STÁLE SOU-
středí do monumentálního královského chrámu Brihadíšvara (asi
1010), který nechal postavit Rádžarádža I. (vládl 985–1014), jenž také
daroval zlato na pozlacení křížové kytky na vrcholu 66 metrů vysoké
věže. Každé ráno spěchají místní obyvatelé branami vybělenými slun-
cem, aby se před prací pomodlili. Večer jich opět přicházejí stovky;
poslední sluneční paprsky ozáří věž a celý objekt ožije modlitbami,
hovorem, hudbou a čtením náboženských textů.

Taňčávúr

255 C3

Turistická kancelář

Taňčávúr

www.tamilnadutourism.org

Komplex hotelu

Tamu Nadu

04362-230984

Taňčávúr byl hlavním městem
Rádžarádži I., i když ho založili
původní panovníci dynastie Čólů,
kteří této oblasti po staletí vládli.
Jeden vůdce si Taňčávúr podrobil
v 9. stol. a vyhlásil, že je potomkem
Slunce. Následovala expanze úze-
mí i vlivu za panování Rádžarádži
I. a jeho syna Rádžéndry I. (vlá-
dl 1012–1044). Tažení na Kéralu,
Maledivy, Šrí Lanku (Cejlon) a až
do Urisy vedla k tomu, že Čólové
ovládali skoro celý indický poloos-
trov až do 12. stol., kdy začala růst
moc Hójašálů z Halébídu a Pándjů
z Madurai.

Čólové úspěšně obchodovali
s bavlnou, hedvábím, kořením, léky,
šperky, slonovinou, santalovým

dřevem a kafrem, zatímco domá-
cí zemědělství se stále zlepšovalo.
Narostly rozdíly mezi jednotlivými
kastami. Chudým bylo doporučo-
váno, aby si získali duchovní a spo-
lečenský respekt věnováním svých
dovedností a času chrámům, bohatí
zase získávali prestiž věnováním
celých vesnic chrámům. Duchov-
ní a světské záležitosti se propojily:
kult boha-krále se prosazoval uctí-
váním obrazů dřívějších panovní-
ků a stavbou chrámů, *rádža-guru*
(královský kněz) byl králi hlavním
duchovním i světským poradcem.

Dokonale královský **chrám
Brihadíšvara** ztělesňuje tento
stále více kontrolovaný a centrali-
zovaný stát.

Největší a nejbohatší čólský chrám byl koncipován jako chrámová pevnost a zasvěcen Šivovi jako Velkému pánovi. Brána vede na rozlehlý obdélníkový dvůr, kde na vysoké besidce pod strmými schody do chrámu leží býk Nandí. Krytý vchod i exteriér zdobí bohatá sochařská práce; podívejte se zejména na obrazy Šivy vně svatyně. Nápis se nacházejí kolem celé plošiny, jako veřejný zápisník zaznamenávají stavbu chrámu a dary spolu se jmény sponzorů. Uvnitř se připojte k věřícím a podívejte se na kolosální *lingam*. Uvidíte tu obrazy z doby Čólů včetně zpodobnění královské návštěvy Čidambaramu (západní stěna) a Šivy jedoucího v triumfálním voze, jež řídí Brahma (severní stěna); mnoho dalších obrazů přemalovali Nájakové. Opevněná budova ukrývá také drobný vedlejší chrám ze 17. stol. zasvěcený Subrahmanjovi, jedno-

mu z Šivových synů, dále tu najdete pokladnici, muzeum a knihovnu.

V areálu královského paláce se nachází **Muzeum umění Nájak Durbar Hall** se sbírkou bronzových předmětů z doby Čólů, které byly nalezeny v této oblasti. Jsou vystaveny s úžasnou jednodušeostí v otevřených prostorách okolo palácového dvora, spolu s kamennými plastikami. Několik z nich zobrazuje Šivu jako Natarádžu (viz dole); ty nejhezčí se našly v Tiruvélvikudi a Džambavanodai. Jiné ho ukazují jako lukostřelce s manželkou Párvatí nebo synem Skandou. Mistrovské dílo je Šiva s Párvatí s jednou rukou vyčnívající ven. ■

Čólové a Šiva Natarádža

Hinduistické chrámové sochařství je nejúžasnější částí indického umění; jednoho ze svých vrcholů dosáhlo v době Čólů. Šiva je nejoblíbenějším božstvem. Představuje dynamickou energii, jak tvořivou – odtud jeho symbol *lingam* – tak i destruktivní, která vyhovovala mocným a stále válčícím mecenášům chrámů. Jeho rozvinutá osobnost byla zároveň násilnická, nemorální a divoká, ale patřila také asketovi a dokonalému otci rodiny.

Panovníci dynastie Čólů uctívali Šivu Natarádžu – Pána tance. Šiva tančí s divokou vášnivou extází nebo v jógovém vytržení, se sklopenýma nebo zavřenýma očima, uvnitř ohnivého kruhu. V rukou drží oheň zkázy a dva bubny, jejichž zvuk vyvolává tvoření a uklidňuje a chrání věřící. Šivovy husté kadeře v sobě mají říční bohyni Gangy; pod ním vzhlíží v naději démon Apasmára, zosobňující nevědomost. Dohromady Šiva symbolizuje jak konce, tak i začátky. ■

Bronzová soška z doby Čóla zobrazující Šivu jako Nataraju

Jako mnoho chrámů jižní Indie má i Tiruččiráppalli svého slona, který pomáhá při púdzě a slavnostech

Tiruččiráppalli (Trichy)

MALÉ MĚSTO TIRUČČIRÁPPALLI LEŽÍ U POSVÁTNE ŘEKY Kávéri. Na sever od města se voda rozděluje a vytváří dlouhý ostrov, považovaný za zvláště posvátný. Zde, v Šrírangamu, byl postaven jeden z největších a nejuplněnějších náboženských komplexů v jižní Indii, chrám Šrí Ranganáthasvámiho. Založila ho dynastie Čólů, přispěli však i vládcí dynastií Pándjů a Hójašálů. Ve 14. stol. byl dvakrát vyplněn muslimskými armádami z Dillí, ale později v 16. a 17. stol. se nepřetržitě rozvíjel.

Tiruččiráppalli

📍 255 C3

Turistická kancelář

Tiruččiráppalli

www.tamilnadutourism.org

📠 Williams Road

☎ 0431-2460136

Dnes je Tiruččiráppalli pulzující chrámové město zasvěcené Ranganáthovi – Višnuovi, který spočívá na hadovi nazývaném Anata. Poutníci sem přicházejí denně, zvláště pak v době svátků. Je to nadčasový a spokojený svět. Nejdříve spatříte mohutnou bránu, dokončenou v roce 1968, se zkroucenými sochami natřenými jasně žlutou, zelenou a růžovou barvou. Posvátná tajuplnost chrámu narůstá ces-

tu dále kolem obchodů se vším možným, od chrámových obětí a suvenýrů až po papriky nebo žárovky.

Samotný chrám začíná u čtvrté zdi, kde si odložíte boty; uvidíte **chrám Ranganájaki** a tisíc pilířů bohatě zdobeného chrámu zvaného **Kalján mandapa**.

Ještě krásnější sochařské práce proměnily pilíře chrámu **Šésagirirája mandapa** ve vzpínající se

koně s jezdci ozbrojenými oštěpy, typický dvojí symbol Vidžajana-garu pro vítězství dobra nad zlem, neboli pro statečný hinduismus, který chrání chrám před muslimskými nájezdníky. **Svatyně Vēnugópála** z doby Nájaků na jižní straně zobrazuje naopak jemně vytesané dívky opřené o stromy.

U čtvrté zdi se zeptejte, můžete-li vylézt nahoru a vychutnat si krásný výhled na pozlacenou svatyni přes všechny zdi; *gópury* se směrem k ní snižují. Uvnitř třetího nádvoří jděte do haly nazývané **Garuda mandapa** s vytesanými dívkami a dárci, která obklopuje svatyni Višnuova jízdního zvířete napůl lidské a napůl orlí podoby. Do vnitřní svatyně k obrazu ležícího Višnuva mohou pokračovat jen hinduisté.

Kromě úžasného chrámu najde-
te ve městě hliněnou přehradu

z doby Čólů, známou jako **Grand Anicut**, ohromnou skálu s vytesanými chrámy včetně **Dolního jeskynního chrámu** (období Pándjů, 8. stol.) a **Horního jeskynního chrámu** (období Pallavů, 580–630) a **kostel sv. Jana** (1816) ve vojenském táboře. ■

Pohled shora na gopury, které chrání vnitřní svatyni se zlatou střechou a poklady chrámu Šrí Ranganáthasvámiho

Vesnické cesty z Tiruččiráppalli

CESTY Z TIRUČČIRÁPPALLI DO TAŇČÁVÚRU A DO MADURAI nejsou dlouhé. Máte-li dostatek času a dobrého řidiče, využijte aspoň jedné z nich a ocitnete se v mírumilovné, někdy dramatické krajině s kouzelnými místy. Vezměte si s sebou dostatek vody a jídla.

Tiruččiráppalli

 255 C3

Taňčávúr

 255 C3

Madurai

 255 B2

Z TIRUČČIRÁPPALLI DO TAŇČÁVÚRU

Z Tiruččiráppalli jeďte na jihovýchod do Kiranúru. Během 55 km dlouhé cesty můžete zastavit a podívat se na skupinu stovek rozpadajících se, opuštěných *ajjanarů* po pravé straně. Jsou to heraldické terakotové postavy jezdeckých božstev, někdy s koňmi a slony, často natřené jasnými barvami. Najdete je v okolí vesnic po celém Tamilnádu. Jejich funkcí je ochrana vesnice před neštěstím jako epidemie, mají zúrodnit půdu, přinést dobrou sklizeň a chránit noční hlídky. Kněží pravidelně vykonávají *púdžu* u každé skupiny. Při zvláštních příležitostech, jako je doba osevu, se přidávají nové *ajjanary* a probíhají zvláštní *púdža*.

V Kiranúru zahněte doprava do vesnice **Nartamalai**. Po příjezdu nechte auto na vzdáleném konci vesnice a jděte asi 15 minut na žulový kopec, kde najdete skupinku chrámů z doby raných Čólů. Jeden je vytesán do žuly a ukrývá 12 stejných postav Višnu vytesaných hluboko do zadní zdi. Volně stojící chrám obsahuje postavy strážců kolem dveří a vybledlé nástěnné malby.

Asi hodinu jízdy odtud je **Mallaijadipatti**. Tady najdete nádherné jeskyně z doby pozdních Pallavů (9. stol.). V jedné je vytesán obrovský Višnu ležící ve vesmírném oceánu, v dalším zase devět bohů. Odtud pokračujte k hlavní silnici Tiruččiráppalli–Taňčávúr a zahněte doprava. Brzy uvidíte po levé straně památník smrti při porodu – dva stojící

kameny a břevno – který využívají cestovatelé k odpočinku. O kousek dál po pravé straně stojí skupina *ajjanarů* pod banyánovým stromem za malým poličkem. Cesta pokračuje do Taňčávúru.

Z TIRUČČIRÁPPALLI DO MADURAI

Opuště Tiruččiráppalli venkovskou cestou do Madurai (140 km), ne tou hlavní, ale směrem na Kodumbálúr. Pojedete kolem jasně natřených *ajjanarů*, stále aktuálních díky náramkovým hodinám, které jim dali jejich tvůrci. V Kodumbálúru stojí osamocený dvojitý **chrám Múvarkójl** (9. stol.) postavený Čóly – vše, co zůstalo z původních devíti svatyní. Sochy uvnitř jsou nádherné; stojí

za to sem dojet a zhlédnout Šivu Natarádžu na východní straně jižní svatyně.

Pokračujte do **Sittannavasa-lu**, kde najdete džinistický jeskynní chrám (9. stol.) vytesaný do dlouhého žulového masivu. Uvnitř po stranách síně jsou obrazy Páršvanátha (vpravo), Mahávíry (vlevo), další džinisté zdobí zadní stěny. Zachovaly se i jemné malby: tančící dívky a královské postavy na sloupech, rozkvetlé lotosové jezírko na stropě síně a propletené vzory na stropě svatyně. Skalnatý převis na vrcholu kopce ukrývá přírodní dutinu s leštěnými postelemi pro džinistické mnichy a nápisy datované do 2.–1. stol. př. n. l.

Další zastávka je **Pudokkóttai**: místní tondajjarští ráždžové pomáhali Britům proti Típú Sultánovi a Francouzům; díky tomu získali tituly a bezpečí a zanechali po sobě dobře postavené město. Ve staré části Tirugórakarna najdete **chrám Gókarnéšvara** (začátek stavby v 7. stol.) s malbami z *Rámájany* z 18. stol. a vytesa-

nou vnitřní síní z doby Pallavů, mezi jejímiž sochami je i soubor bohyní-matek. Poblíž vchodu do chrámu stojí **Vládní muzeum** (*zavřeno v pondělí*) se sbírkou kvalitních místních nálezů.

Nyní můžete pokračovat přímo do Madurai, nebo si udělat poslední čtyři zastávky. První je ve vesnici **Avudijarkójl**, jejíž široký chrámový průchod podporají sochy tondajjarských králů, jejich ministrů a nakonec Šivy v jeho divoké podobě. Dále v chrámu uvidíte svatyni věnovanou místnímu světcovi, Manikkavačakarovi.

Cesta vede krajinou do **Kárikudi**, srdce oblasti obchodnických komunit čettijárů, kteří zbohatli v 19. a 20. stol. na obchodech s Madrásem, Barmou a Malajskem. Jejich sídla ukrývají jedny z nejkrásnějších dřevorezů v Tamilnádu, ale navenek ukazují uspořádaným ulicím jen kamenná průčelí. Uvidíte je jak tady, tak i směrem na jih v **Dévakóttai** a směrem na sever v **Čettinádu**, ležícím asi 95 km jižně od Madurai (viz str. 274–275). ■

Cestou přes venkovské oblasti uvidíte aijanary, ochranné terakotové postavy seskupené okolo vesnic

Změť vezele pomalovaných tančících a skotačících bohů a bohyní zdobí **gópuru** v chrámu **Mínákši** v **Madurai**. Již zvenčí dává tušit bohatství barev a sochařských prací uvnitř budovy.

Madurai

RUŠNÝ, BAREVNÝ A ROZSÁHLÝ KOMPLEX CHRÁMU MÍNÁKŠÍ Sundaréšvara v Madurai je zasvěcen Šivově manželce Párvatí (Mínákši). Scházejí se tu spousty poutníků, čímž dávají městu stále živou, ač středověkou atmosféru.

Madurai

📍 255 B2

**Turistická kancelář
Madurai**

www.tamilnadutourism.org

✉ W. Veli Street

☎ 0452-2334757

Město Madurai na březích řeky Vaigai založili Pándjové a udělali ho svým hlavním městem, když vládli jižní části Tamilnádu (7. až 13. stol.). V roce 1323 se Madurai zmocnily tughlakovské síly Malika Káfúra z Dillí a zůstaly zde až do roku 1378, kdy město osvobodili panovníci Vidžajanagaru. Jejich guvernéri, známí jako Nájakové, pomalu prosazovali svou nezávislost; Tirumala (vládl 1623–1660) byl ve svém království zvláště aktivním stavitelem. Nájakové

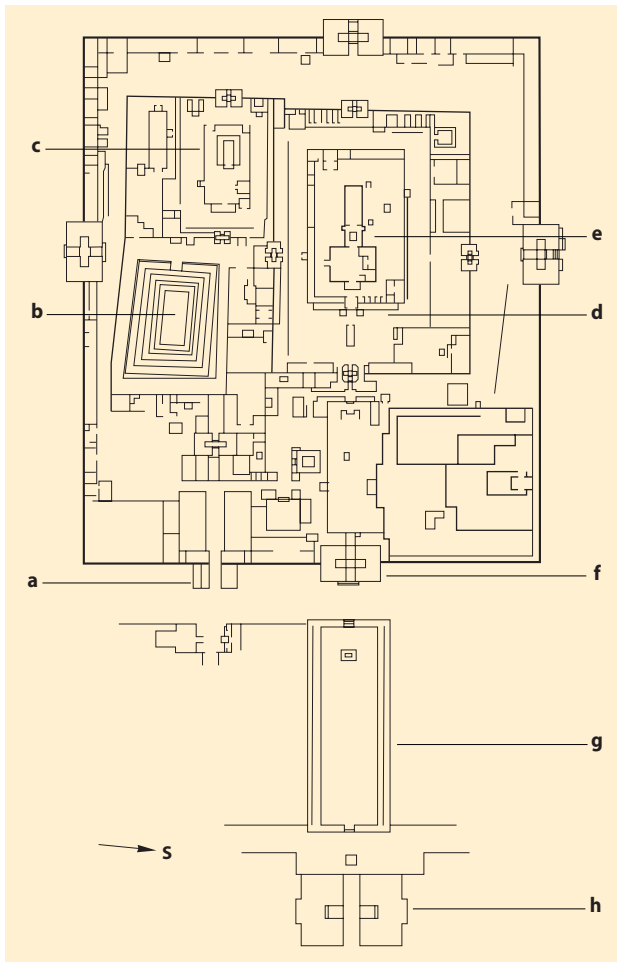
odolávali Mughalům i Maráthům a udrželi se na trůnu až do roku 1763, kdy převzali kontrolu Britové.

Chrám v Madurai tak tvoří odkaz nájakských královských a aristokratických mecenášů ze 17. a 18. stol. Aby se zachovaly stropy, nástěnné malby a *góपुरa* ve stejně jasných barvách, jako když vznikaly, jsou dnes předmětem přestaveb a restaurátorských prací. Budete-li moci, navštivte ranní i večerní *púdžu* – budete svědky

sloního průvodu, hudby a zpěvu v různých síních. Velkolepým zážitkem je 12denní svátek v dubnu až květnu, který oslavuje korunovaci Mínáksi a její svatbu se Šivou.

Už samotná procházka po chodbách a síních je krásná; je tu však několik míst, která skutečně stojí za to vidět. Vstupte do chrámu **Aštašakti mandapa** a všimněte si elegance a výšky **gópur**. Prohlédněte si čile tančící muže obklopující chodbu k **Potramarai kulam** (Jezero zlaté lilie), za kterým najdete překrásné plastiky

hrdinů *Mahábháraty* ve svatyni **Páňčpandava mandapa**. Neda-leko odtud v přítmí je ukryto krásné a smyslné volně stojící sousoší Šivy a Párvatí. Podívejte se také na svatyni **Kambattadi mandapa** se sedícím Nandim, velkou **Víra-vasantarája mandapa** připomínající chodbu, plastiky v **Muzeu chrámového umění** a **Pudu mandapa**, jejíž sloupy jsou vytesány do podoby portrétů všech králů Nájakovské dynastie až po Tirumalu, z nichž každý tu má i svou rodinu a ministry. ■

CHRÁM V MADURAI

To nejhezčí z chrámů uvidíte, když se projdete po chodbách a síních; nehinduistům jsou uzavřeny pouze vnitřní svatyně v kaplích. Celý den je chrám plný procesí, věřících i návštěvníků. Když vyšplháte na jižní **gópuru**, získáte krásný výhled; nezapomeňte si prohlédnout plastiky v Muzeu chrámového umění.

1. Vchod přes **Aštašakti mandapa** (Sín osmi bohyň)
2. **Potramarai kulam** (Jezero zlaté lilie)
3. Svatyně **Mínáksi**
4. **Kambattadi mandapa**
5. Svatyně **Sundaréšvary** (Šivy)
6. **Víravasantarája mandapa**
7. **Pudu mandapa**
8. Jižní **gópura**

Jižní TAMILNÁDU

V JIŽNÍM TAMILNÁDU NEJSOU TAK ARCHITEKTONICKY propracované chrámy, ale najdete tu krásné pobřeží, fascinující neobvyklá místa a možnost navštívit Kanjá-kumáří, kde se mísí voda ze tří moří.

Ráměšvaram

📍 255 C2

Turistické informace

Ráměšvaram

www.tamilnadutourism.org

🚌 Autobusové nádraží

☎ 04573-221371

Tirunelvéli

📍 255 B1

Turistické informace

Tirunelvéli

www.tamilnadutourism.org

🏛 Komplex Collectorate

☎ 0462-2500104

Daleký jih Indie přitahoval spíše náboženství než válku, a tak se tu stavěly spíše chrámy než pevnosti. **Ráměšvaram**, 56 km dlouhý poloostrov vyčnívající z indické pevniny směrem ke Srí Lance, hraje hlavní roli v klimaxu a závěru velkého hinduistického eposu *Rámájana*. Velký **chrám Rámánátha** (většinou 17. a 18. stol.) označuje místo, kde Ráma uctíval Šivu, aby se očistil po zabítí démona Rávany. Dnes tento čin napodobují poutníci, když se koupou v moři a pak se namočí ve 22 studnách ukrytých v chrámovém komplexu. Mnoho z nich také navštíví **horu Gandhamandana**, aby viděli otisk Rámova chodidla, a **Dhanuškovádi**, kde se Rámovi podrobil Rávanův bratr.

Na cestě k poloostrovu se můžete zastavit ve vesnici **Rámánáthapuram** a prohlédnout si palác místních vládců Sétupatiů. Pokoje paláce Rámalinga vilás jsou štědrě zdobený malbami z 18. stol., které zobrazují hinduistické eposy a královský život Sétupatiů. Dále na jih u Mannáského zálivu byly nalezeny obrovské přímořské zkameněliny na pobřeží nedaleko Kilakkarai.

V bohatém údolí řeky Támraparni se nachází **Tirunelvéli**, ideální základna pro návštěvu jižního cípu Indie. Pokud sem jedete z Madurai, zastavte se v Kalugumalai a prohlédněte si monolitický **pallavský chrám** (8. stol.), vytesaný ze žulového masivu a bohatě ozdobený. V Tirunelvéli, hlavním městě Nájaků, se nachází **chrám Nellaiappar** (většinou

16.–17. stol.). Je zasvěcen Šivovi a Dévi, ukrývá pestrou změť krásných kamenných a dřevěných plastik; v první ohradě uvidíte sochy dárců, tirunelvélských vůdců.

První zastávkou na cestě jihovýchodně z Tirunelvéli je vesnice **Krišnapuram**, jejíž chrám Vénkatáčala, zasvěcený Višnuovi jako Pánu Vénkárských hor, obsahuje skvělé plastiky ze 17.–18. stol. a krásné figurální pilíře ve své Vírappa nájaka mandapa. Vedle řeky Támraparni leží **Ádičannullar**, kde najdete starověké pohřební urny z doby železné. Ve městě Álvártirunakarari se v 9. stol. narodil přední višnuistický světec Nammálvár a stal se inspirací **chrámu Ádinátha** (většinou 16.–17. stol.) a jeho skvělých plastik. Když se dostanete k pobřeží, můžete navštívit tři místa s výhledem na Mannáský záliv: **Kajalpattinam** s mešitami pro místní obyvatele, potomky arabských obchodníků; poutní chrám v **Tiruččénduru** a **Manapadu**, jejíž katolické kořeny sahají až do roku 1542, kdy místo navštívil sv. František Xaverský.

Jižní cíp Indie je skalnatý mys, kolem něhož se mísí vody z Bengálského zálivu, Arabského moře a Indického oceánu. Město **Kanjá-kumáří** bylo pojmenováno po Kumáří, hinduistické bohyni, která chrání pobřeží. Přicházejí sem poutníci, aby se vykopali poblíž místního chrámu. Stojí tu památníky dvou velkých Indů: Mahátmy Gándhího, jehož popel zde byl rozprášen do oceánu, a Vivékánandy, bengálského filozofa, který

sem v roce 1892 přišel jako mnich a založil tu středisko Rámakrišnovy misie. Misie dodnes fungují, hlavní sídlo mají v Kalkatě.

Západně od Kanjákmáří se můžete zastavit v Sučíndramu a prohlédnout si **chrám Sthanumálájan** (13.–18. stol.) vedle velké vodní nádrže. Je zasvěcený Višnuovi a Šivovi; velké, vesele pomalované *gópur*y a sloupořadí vedou do dřívějších svatyní. Před svatyní Šivy si všimnete nádherně zdobených rohových sloupů malého pavilonu. Pavilon věnovaný Višnuovu jízdnímu zvířeti Garudaovi má zase sloupy s plastikami nájakských dárců a jejich královen. **Alankára mandapa** v chodbě tvořené obvodovými zdmi ukrývá plastiky králů, včetně Matandy Varmy z Tiruvanantapuramu (viz str. 212–213). Odtud je snadná ces-

ta na severozápad od Sučíndramu k úžasnému paláci tiruvidángúrských králů v **Padmanábhapuramu**.

Další dobrá cesta z Tiruneludi vede do Kollamu (*Quilon*). Zastavte se v **Tenkasi** a navštivte hlavní město říše Pándjů v 15. a 16. stol. Jejich **chrám Višvanátha** ukrývá velmi hezké sochařské práce; prohlédněte si Šivu s manželkami mudrců na stěnách *gópur*y a obrovské vytesávané pilíře v hale první ohrady.

Odlíšná, více venkovská cesta na západ do Kollamu vede přes vesnici **Tiruppudaimarudur**. Tady najdete **chrám Narumpunanátha** na břehu řeky Támraparni s neobvykle zachovalými sochami a malbami. V **Pápanášam** nahoře v horách si můžete prohlížet krásu okolí. ■

Indové přijíždějí z celé rozsáhlé země, aby se podívali na Gándhího památník v Kanjákmáří; skupiny školáků nebo vesničanů často dostávají dotované jízdenky na vlak nebo autobus

Od vyhlášení nezávislosti rostla popularita Úty, jejíž eklektickou směs koloniálních budov doplnily moderní indické domy, obchody a reklamní tabule

Horské stanice Tamilnádu

PŘESTOŽE PRVNÍ BRITŠTÍ DOBRODRUZI, KTEŘÍ DORAZILI do Indie, přijali indické zvyky, šaty a brali si indické ženy, v 19. stol. se již silná a byrokratická přítomnost Britů zaměřila na co možná největší zachování britského charakteru. Místo aby se přizpůsobili horkému a vlhkému prostředí jako Indové, nosili příliš mnoho oblečení, jedli a pili v množství obvyklém pro severní Evropu a snili o zelených horách, mírném dešti a růžových zahradách.

V důsledku toho mnozí z nich onemocněli a zemřeli na tyfus, cholera nebo malárii. Vojákům v horských stanicích se to však nestávalo; proto se v horách začala stavět sanatoria pro churavějící služebníky vlády. Jakmile se potvrdilo, že hory jsou zdravější, podnikaví úředníci vyrazili hledat vhodná místa. Tak vznikly britské horské stanice.

Šimla, později zvaná Simla, byla první: vznikla v roce 1819 (viz str. 124). Během následujících třiceti let postupně vzniklo více než 80 horských stanic ve výškách mezi 1 230 a 2 460 metry nad mořem. Na budování horských silnic a železnic byly vynaloženy obrovské sumy peněz. Stanice na otevřených vrcholech bez opevnění reprezentovaly důvěru Britů v sebe

sama, svou moc a kulturu svého domova.

Horské stanice byly koktejlem ideálního britského venkova, městských aktivit a plážových středisek. Britové, izolovaní od domova, tady žili společenským, elitářským životem. Divadla, kluby, kostely, sportovní akce, výstavy květin a promenády na ulicích s obchody zajišťovaly neustálý koloběh aktivit.

Na druhou stranu se mnohým stýskalo po domově. Lady Betty Balfourová napsala v roce 1877 z Úty: „Tak krásný je anglický déšť, tak krásné je anglické bláto. Sním o uličkách Hertfordshiru, svazích Devonshiru, jezerech Westmorelandu, skotských potocích plných pstruhů a vyhlídkách Lusitanie.“ Ona a její krajané milovali chlad-

nější klima, snášeli prosakující domy a nepohodlí a stavěli domy v britském stylu se jmény jako Rose Bank a Glenthorn.

Indie však nikdy nebyla dost daleko. Přes všechny britské pokusy vytvořit si tu čistý „domov“ v sobě každá britská stanice nese kousek Indie. Dnes je tomu naopak: každá indická horská stanice má v sobě kousek Anglie.

CESTA DO KUNNÚRU (COONOOR)

Opusťte horká, úrodná a jiskřivá rýžová pole rovin Tamilnádu po klikatých cestách a vydejte se do jemných svahů za čerstvým vzduchem a lesy Západního Ghátu. Jsou to skutečně nádherné cesty, které stojí za to přerušit a prohlédnout si panoramatické výhledy, sledovat ptáky nebo navštívit čajové a kávové plantáže. Ze severu na jih má Ghát více než 1 600 km, jeho hory dosahují největší výšky v pohoří Nilgiri (Modré hory) v Úty, které stojí na úpatí 2 626 m vysokého vrcholu Dádávéta.

Prosperující **Kójamputtúr (Coimbatore)** je strategicky umístěné poblíž Pálghátu, největšího průmysku těchto hor. Kójamputtúr je branou do pohoří Nilgiri. Jeho průmyslové bohatství se prudce rozrostlo po výstavbě vodní elektrárny na vodopádech Pykara ve 30. letech 20. stol., která oživila výrobu bavlny. Mnoho lidí tudy jen projíždí, protože tu nejsou žádné turistické atrakce, ale rozhodnete-li se zůstat tady přes noc, můžete se ráno projít **Botanickými zahradami**, založenými kolem roku 1900.

Z Kójamputtúru jeďte na sever do Méttuppálajamu, kde začíná příkré svahy, serpentiny, krásné výhledy a tmavá klenba listoví. Severozápadně od Méttuppálajamu leží **Kunnúr** ve výšce 1 858 m n. m. Tyčí se nad Hulikal-

Kójamputtúr
 255 A3

Kunnúr
 255 A3

Kancelář výběřčeho v Úty je typickým příkladem koloniální britské architektury

Udhagamandalam (Úty)

255 A3

Turistická kancelář

Udhagamandalam (Úty)

www.tamilnadutourism.org

Wenlock Road

0423-2443977

Botanické zahrady

Garden Road

Sim's Park

Horní Kunnúr

Rádžbhavan

Garden Road

Nepřístupný pro návštěvníky

Hotel Savoy

Sylks Road 77

0423-2444142

\$

skou roklí v masivu hory Dádávéta; je o něco méně vlhký a chladný než „Královna“ (viz níže). Obrovské kapradiny, rododendrony a růže kvetou v **Sim's Park**, kde se každoročně po výstavě květin v Úty koná prestižní výstava kunnúrského ovoce a zeleniny.

Je to nádherná oblast pro horskou turistiku: můžete navštívit **Lady Canning's Seat** (3 km); **Lamb's Rock** (6 km) s krásnými výhledy na okolí; **Dolphin's Nose** (12 km) s výhledem na vodopády Katherine a říčku Kunnúr; nebo **Lawovy vodopády** (5 km) pojmenované po muži, který postavil silnici Coonoor Ghat Road. Také můžete vystoupat 3 km k **The Droog** (*Pakkasuram Kottai*), odkud je nádherný výhled na pláně.

UDHAGAMANDALAM/ÚTY (OOTY, OOTACAMUND)

Ve výšce 2 240 m n. m. stojí Udhagamandalam, nejvýše položená horská stanice v pohorí Nílgi, obklopená travnatými svahy, přírodními lesy a importovaným eukalyptem a jehličnany.

Původní obyvatelé tvořili čtyři kmeny, včetně Todů, kmene, který choval posvátné buvoly. Několik dnešních zbývajících příslušníků se bohužel stalo turistickou atrakcí. V roce 1799 po smrti Típú Sultána si Východoindická společnost přivlastnila pohorí Nílgi a jejich kmeny. V roce 1818 si dva asistenti Johna Sullivana, výběřčího z Kójamputtúru, všimli možnosti využití oblasti; v roce 1823 si tu Sullivan postavil svůj Kamenný dům. Zprávy se rychle šířily, dorazili sem Britové a Sullivan zasázel anglickou zeleninu a stromy. Rozšířil jezero a přidal rychle rostoucí stromy eukalyptu z Austrálie.

V roce 1861 byla Úty, jak se jí tehdy říkalo, letním sídlem Madráské prezidence a „Královnou

horských stanic“. V létě se sem přestěhoval guvernér se svými zaměstnanci, sluhý a jejich rodinami, brzy ho následovali další Evropané a anglofilní indičtí princové. Podle svého postavení a významu přišli pěšky, přijeli na koni nebo byli přineseni na palankýnu, později využívali i železniční dopravu; první cestující dorazili do Úty v roce 1908. Dnes můžete jet vlakem z Méttuppálajamu nebo po delší trase z Kunnúru.

Francouzský botanik M. Perrotet zdejšími obyvatelům představitel čaj; káva se pěstovala již od 20. let 19. stol. poblíž Maisúru. Mezi návštěvníky v prvních letech patřil první generální guvernér Indie lord William Cavendish Bentinck (1774–1839) a historik Thomas Babington Macaulay (1800–1859). Snobská Úty, jak se horské stanici říkalo, se radikálně změnila; v současnosti vypadá spíše jako středně velké indické město přenesené do hor, ale její popularita tím neklesla.

Chcete-li navštívit britskou Úty, začnete procházkou kolem orchidejí, stromů, kapradin a léčivých rostlin krásných horských **Botanických zahrad**, které v roce 1848 založil markýz z Tweeddale s pomocí botanika MacIvora z Kew Gardens v Londýně. Nad zahradami leží **Rádžbhavan** (1877) (*nepřístupný pro veřejnost*), který postavil vévoda z Buckinghamu, když byl v Madrásu guvernérem. Konají se tu největší události Úty, každoroční výstavy květin a psů.

Mezi zelenajícími se cestami můžete pocítit britskou Úty při prohlídce klubů *Ootacamund Club* (založen 1843) (*nepřístupný pro nečleny*) a *Ooty Gymkhana Gold Club* na Wenlock Downs. Pak jděte do **kostela sv. Štěpána** (1831), kde se nachází mnoho památníků těch, které čerstvý vzduch Úty nezachránil, a do **hotelu Savoy**,

kde se každý večer topí dřevem. Pokračujte dolů podél jezera a uvidíte dostihovou dráhu, nádraží a za nimi **kostel sv. Tomáše** (1870). Ještě níž leží **palác Fernhill** (1842), který kdysi patřil vládci Maisúru a nyní slouží jako hotel (*zavřeno kvůli rekonstrukci*). Ve městě poblíž Charing Cross najdete Sullivanův **Kamenný dům, oblastní Nilgirskou knihovnu** (1885) a **Krajský soudní dvůr** (1873).

Pořádají se tu dobré exkurze a výlety nebo si můžete v hotelu dohodnout projíždku na koni s průvodcem. Můžete vyjít na vrchol hory Dádávéta, odkud je krásný výhled, k jezeru Marlimund, na Tiger Hill, ke Kalhattským vodopádům, nebo k jezeru a vodopádům Pykara asi 32 km západně od Úty. Do Avalanche vede vyhlídková silnice, od jezera Mukerti můžete vyjít na vrchol Mukerti Peak.

KODAIKANAL

Nachází se v přírodním dolíku pohoří Palni a obklopují ji stupňovité hory. Teprve nedávno ztratila své poklidné kouzlo kvůli lukrativ-

ní turistice. „Princeznu horských stanic“, jak je nazývána, založilo v roce 1844 americké velvyslanectví v Madurai, jehož členové se sem přestěhovali v zoufalé snaze obnovit své zdraví.

Doporučujeme vyhnout se dvěma monzunům, které Kodaikanal zasahují, a jet do stanice po malebné cestě Laws Ghat Road mezi lednem a březnem, kdy je tu málo turistů. Můžete si vypůjčit veslici v Lodním klubu a vychutnat si pohledy na roviny okolo Coaker's Walk.

JERIKÁDU (YERCAUD)

Za Východním Ghátem se prudce zvedá hustě zalesněné pohoří Šévráj. Tady v Jerikádu, ve výšce 1 499 m, byl až v roce 1971 otevřen první skutečný hotel, aby nabídl příjemný oddech od vedra lidem žijícím v Madurai a Bengalúru. Do té doby tu byly od 20. let 19. stol. jen kávové plantáže a později katolické školy. Projdete-li okolo vybělených domů s červenými taškami a klubu místních pěstitelů, můžete si udělat příjemnou procházku po zalesněných cestách okolo kávových polí. ■

Vystupte na skálu Dolphin's Nose v Kodaikanalu, malebné horské stanici v Tamilnádu. Z tohoto místa na okraji hluboké rokle si vychutnejte poklidný výhled na jihoindickou krajinu.

Kodaikanal

 255 B3

Turistická kancelář

Kodaikanal

www.tamilnadutourism.org

 Rest House Complex

 04542-241765

Další místa v Tamilnádu

ALAGARKÓJIL

Chrást Alagar perumál blízko zalesněné hory je zasvěcen Višnuovi jako Kallalagarovi, bratru Mínáksi; chrám je proto součástí velkého maduraiského festivalu (viz str. 275). Všimněte si elegantních postav dárců s nájacou královnou a neobvyklé centrální svatyně z doby Pándjů.

📍 255 B2 📍 12 km severně od Madurai

AUROVILLE

Bylo založeno v roce 1968 díky Matce (viz str. 267); dnes v tomto ideálním pobřežním městečku žije okolo 800 rodin. Domy s názvy jako Grace vytvářejí navenek spirálu, symbol neustálého pohybu a univerzality víry; centrum tvoří Mátrimandir (meditační dům). Obchody ve městě nabízejí kvalitní domácí zboží.

📍 255 C4 📍 10 km severně od Puduččeri

ČÉNGALPATTU (CHINGLEPUT)

Čéngalpattu je proslulá svou pevností, o kterou vedli spory Francouzi a Angličané. Projděte se zbytky pevnosti a v nedalekém **Vallamu** si prohlédněte tři fascinující, velmi staré jeskynní chrámy Pallavů postavené za vlády Mahéndravarmana I. (vládl 580–630).

📍 255 C5 📍 58 km západně od Madrásu

CESTA Z MADRÁSU DO MAHÁBALIPURAMU

Tady jsou dvě místa vhodná k zastávce:

Čólamandel, kde sídlí komunita pobřežních umělců a kde jsou stálé výstavy, a **Dakšinačitra** (tel. 04114-24462435, zavřeno v úterý) v Muttukádu, kde uvidíte staré místní domy zachráněné před zničením. Zachoval se jeden dům z každého ze čtyř jižních států, spolu s informacemi o způsobu života v příslušných oblastech.

📍 21 km jižně od Madrásu

DŽINDŽÍ (GINGEE)

Nejpůsobivější opevněné místo v Tamilnádu postavili panovníci Vidžajanagaru; bojovala o něj postupně většina jižních armád. Vyjděte po schodech k citadele.

📍 255 C4 📍 68 km severozápadně od Puduččeri

KÍLAIJÚR A TIRUVAIJÁRU

Dva stejné chrámy v Kílaijúru postavili v 9. stol. místní náčelníci. Zajímavé je navštívit chrámy spolu s nedalekým chrámem v Tiruvaijáru, který se proslavil spíše svým hudebním festivalem než architekturou.

📍 255 C3 **Kílaijúr** 📍 33 km severně od Taňčávúru

PANAMALAI

Na cestě z Villuppuramu do Véttavalamu se na vrcholu kopce nachází významný **chrám Talagiríšvara** (8. stol.) zasvěcený Šivovi. Je postaven z načervenalé žuly a má polokulovitou střechu, hezké sochy a stopy maleb.

📍 255 C4 📍 75 km západně od Puduččeri

PŘÍRODNÍ REZERVACE POINT CALIMERE

Slanovodní přílivové bažiny jsou domovem plameňáků a dalších vodních ptáků. Jede-li na výlet z Taňčávúru, můžete se vrátit přes **Véllánkanni**, katolické poutní centrum, a **Nágappattanam**, starověký přístav a buddhistické centrum, jehož hřbitov Karikap obsahuje rané holandské hrobky.

📍 255 C3 📍 90 km jihovýchodně od Taňčávúru

PULIKÁT

Jezero Pulikát, ležící přímo na hranici se státem Ándhrapradéš, přitahuje domorodé i stěhovavé vodní ptáky jako pelikány nebo plameňáky. Městský Holandský hřbitov ukrývá mnoho starých náhrobků.

📍 255 D5 📍 40 km severně od Madrásu

PULLAMANGAI

Nádherný **chrám Brahmapuríšvara** (10. stol.) zasvěcený Šivovi stojí tiše na konci této vesnice, kde skoro ve všech domech žijí mistři tkalci hedvábí. Projděte kolem něj a v zadu najdete krásné sochy vně svatyně.

📍 10 km z Taňčávúru

ŠRÍNIVASANALLÚR

Tento chrám raných Čólů (927) nad řekou Kávéri ukrývá krásné sochy a je zasvěcen Koranganáthovi, podobě Šivy. V **Punadží** západně odtud je podobný chrám; pándjovská svatyně

z 8. stol. v **Námakkalu**, ukrytá mezi pozdějšími stavbami, je domovem statných a velkých soch.

☒ 45 km severozápadně od Tiruččiráppalli

ŠRÍPERUMBUDŮR

Věří se, že se zde narodil višnuistický světec Rámánudža; chrám (16.–17. stol.) obsahuje nádherné vlysy z *Rámájany*.

⚠ 255 C5 ☒ 40 km jihozápadně od Madrásu

ŠRÍVILLIPUTTŮR

Ohniskem tohoto chrámového města jsou dva chrámy. Jeden z nich, **Vatapatasái**, je zasvěcen Višnuovi. Má *gópuru* z doby Nájaků ze 17. stol., vysokou 63 m, s 11 poschoďovou věží. Říká se o ní, že je to nejvyšší ze všech *gópur*; je také oficiálním symbolem Tamilnádu.

⚠ 255 B2 ☒ 74 km jihozápadně od Madurai

SVÁMÍMALAI (TIRUVALANJULI)

Ve vesničce Svámímalai najdete **chrám Kapardišvara** zasvěcený Šivovi; síň z doby Čólů má neobvyklé cibulovité pilíře. Ve vesnici můžete pozorovat řemeslníky, jak vyrábějí náboženské bronzové předměty tradiční metodou ztraceného vosku – můžete si je koupit přímo od nich.

☒ 8 km západně od Kumbhakónamu

⚠ 255 C3

Chrám Adal v Šrívilliputtúru, dvojče chrámu **Vatapatasáiho**, ukrývá vedle chrámové houpačky bronzové odlitky portrétů patronů, **maduraiského vládce Tirumaly Nájaka a jeho bratra**

TARANGAMBÁDI (TRANQUEBAR)

Toto město bylo v letech 1620–1845 hlavním stanem dánské Východoindické společnosti.

Evropské vlivy jsou dodnes patrné na domech, kostelech a pevnosti s muzeem (*zavřeno v pátek*).

⚠ 255 C3 ☒ 63 km východně od Kumbhakónamu

TIRUČENGÁDU

Zde se nacházejí dvě památky z čólského období, které značně rozšířili Nájakové a Odejárové. **Chrám Kailásanátha** uprostřed města je plný obchodů a chrámových vozů. Nahoře na kopci je nejlepší přístup k **chrámu Ardhanarišvara**, kde uvidíte krásné dřevorezy a výhledy na okolí.

⚠ 255 B3 ☒ 50 km jihozápadně od Sélamu

TIRUKKALUKKUNDRAM

Jeden z nejnáročnějších chrámů postavených Nájaky z Džindží, zasvěcený Šivovi jako **Bhaktavatsalésvarovi**, má velkou *gópuru*

s krásnými sochami a malbami královských návštěvníků (západní *gópura*).

📍 255 D4 📍 14 km západně od Mahábalipuramu

TIRUMANGALAKKUDI

Kvůli malbám z 18. stol. na stropě chodby v chrámu **Paramanáthešvara** (Šivy) stojí za to přejít Kávéri. Malby zobrazují místní legendy a překvapivě také svatyně podél řeky.

📍 15 km severozápadně od Kumbhakónamu (📍 255 C3)

TIRUPPARANKUNDRAM

Chrást Murugana, což je místní staré jméno Šivova syna jinak známého jako Subrahmanja, stojí na posvátné žulové hoře tohoto města. Vznikl v době vlády Pándjů jako jeskynní chrám (773). Dostanete se k němu přes novější síň vyzdobené malbami a sochami. V kapitole Rady na cestu najdete detailní informace o významném 14denním svátku (*březen–duben*).

📍 255 B2 📍 6 km jihozápadně od Madurai

TIRUTTANI

Jděte po cestě na vrchol kopce k chrámu Subrahmanji. Projděte mezi stoupajícími terasami ke svatyni z doby Pallavů, jež ukrývá krásná vyobrazení Subrahmanji a ve vnější ohradě řadu kamenných vojáků, jeho armádu.

📍 255 C5 📍 86 km severozápadně od Madrásu

TIRUVIDAIMARUDŮR

Tady leží dvě svatyně z doby Čólů zasvěcené Šivovi. Nejdříve si všimnete velkých rozlehlých chodeb a síní chrámového komplexu **Mahalinga perumál** (17.–18. stol.) s čólskou svatyní, pak královského **chrámu Kampaharéšvara** v Tribhuvanamu, který dal postavit Kulóttunga III. (vládl 1178–1218).

📍 10 km severovýchodně od Kumbhakónamu (📍 255 C5)

TIRUVANNÁMALAI (TRINOMALI)

Chrást Arunáčaléšvara v tomto městě je jedním z největších chrámů v Tamilnádu; je zasvěcen Šivovu mohutnému *lingamu*. Chrám je ohniskem 14denního svátku (*listopad–prosinec*), který probíhá souběžně s dobytčím trhem. Půjďte-li odtud směrem

na sever, zastavte se v **Tirumalai** a prohlédněte si džinistický komplex ze 16. stol.

📍 255 C4 📍 37 km západně od Džindží

TIRUVÁRŮR

Tady se nachází jeden z nejdůležitějších chrámů z čólského období v této oblasti, zasvěcený Šivovi jako Tjagarádžovi, kterého tamilští světci jako Appar a Sambandar oslavovali ve svých náboženských písních. Masivní *gópury* vedou síněmi do svatyně, jejíž podoba Šivy jako Sómaskandy (Šiva s manželkou Párvatí a jejich synem Skandou neboli Subrahmanjou) byla nejoblíbenějším čólským vyobrazením.

📍 255 C3 📍 53 km východně od Taňčá-vúru

PTAČÍ REZERVACE VÉDANTANGAL

Jezero a bazinatá, nízko položená půda přitahují množství vodních ptáků, včetně ibisů, slípek modrých, pelikánů sedých a kvakošů nočních.

📍 255 C4 📍 40 km jihozápadně od Mahábalipuramu

VÉLŮR (VELLORE) A ÁRKÁD (ARCOT)

Pevnost ve Vélúru je krásnou ukázkou vojenské architektury. Město je spojeno s panovníky Vidžajanagaru (je tu jejich nádherný chrám), Maráthy, Mughaly, Brity (soudní budova, kostel) a Típú Sultánem, jehož rodina tady byla držena po pádu Šrírangapatnamu (viz str. 246). Asi 1,5 km na severovýchod najdete hrobku (**dargu**) Típúovy matky a ženy. Na východ v Árkádu leží několik zbylých památek po slavných bitvách vedených s naváby z Árkádu.

📍 255 C5

VIRIŇČÍPURAM

Márgabandhuův chrám se majestátně tyčí nad skromnou vesnicí uliček a doškových domů. Je zasvěcený Šivovi (v podobě Márgabandhua) a jeho podstatnou část postavili Nájakové z Džindží. V chrámu je velká *gópura*, sloupová hala, dvojtitá svatební síň pravděpodobně inspirovaná nádherným chrámem ve Vélúru (viz výše) a portréty nájackého mecenáše a jeho ženy (v severozápadní hale).

📍 255 C5 📍 14 km západně od Vélúru ■